

POGING TOT REPARATIE VAN EEN MALACOLOGISCH KLOMPJE

In "Texel aan het woord" (C.B. 119, pp. 1252-1253) uit de heer G.J.M. Visser bedenkingen tegen opname van enige mariene mollusken in een overzicht van land- en zoetwatermollusken van Terschelling. Dit is begrijpelijk, wanneer hij als criterium stelt: "In de titel (bedoeld word mijn overzichtje C.B. 104, pp. 1084-1085) van dat overzicht wordt gesproken van land- en zoetwatermollusken. Dit geeft een begrenzing aan, een duidelijke afbakening . . ." Dit nu is een uitspraak, die ik niet deel. Bij het onderscheiden van land-, zoetwater- en zeemollusken kan geen "duidelijke afbakening" plaats hebben, eenvoudig, omdat in elke groep van levende organismen

wel een aantal soorten voorkomt, dat zich niet in één hokje laat vangen. Nu gaat het er maar om hoe men bepaalde woorden toepast. Het spraakgebruik wemelt van woorden, die goed beschouwd "fout" zijn. Om in het biologische vlak te blijven: zonder gevaar voor critiek mag men nog steeds een hagedis tot de kruipende dieren rekenen, een aantal overdag vliegende spanners tot de nachtvlinders, roofvogels roven strikt genomen niet en niemand maakt een probleem van soortnamen als walvis en hazelworm, of van het begrip zoetwater.

In het onderhavige geval ligt de zaak echter principieel anders. Het plaatsen van de Terschellingse mollusken in een bepaalde categorie is hier juist niet gebeurd door wat nonchalant om te springen met nu eenmaal door traditie in het spraakgebruik voorkomende onvolkomenheden, maar welbewust op grond van milieus, waarin de dieren leven en zich kunnen handhaven ! Het gaat hierbij dus niet om een statisch schema, maar om een indeling naar oecologische milieufactoren. En dan blijkt, dat een aantal soorten met een grote oecologische amplitude ook grote milieuverschillen accepteren, ook al gaat het uiterlijk om zulke grote tegenstellingen als land-water en zoet-zout. Het gebeurt trouwens ook vaak, dat land- en zoetwatermollusken uit een bepaald gebied samen behandeld worden, met als voordeel, dat soorten, die in beide milieus of in de grenszone daarvan voorkomen zonder begripsverwarring kunnen worden besproken. Waarom zouden we hetzelfde niet doen in de overgangsmilieus van zee naar land ?

Volgens deze opvatting zijn door mij primair als zeemollusken beschouwde soorten (en ook als zodanig opgenomen in mijn vroegere publicaties in Basteria en Het Zeepaard), die zich op Terschelling buiten bereik van het vloedwater op het land blijken te kunnen handhaven, dus ook als landmollusk genoteerd. Ik zie daarin evenmin een probleem als in het beschouwen van stekelbaars, paling en zalm als zoet- en zoutwatervis, waterranonkel en veenwortel als land- en waterplant etc.

Ook bij soorten weekdieren, die grote verschillen in het zoutgehalte van het water verdragen interesseert het mij minder of men moet spreken van een brakwater- of een echte mariene soort dan wel aan welke eisen het biotoop als geheel moet voldoen wil deze soort zich kunnen handhaven. En dan blijken er heel wat meer factoren een rol te spelen dan het zoutgehalte alleen. In feite heb ik mij op Terschelling nog enige tijd bezig gehouden met de oecologie van mollusken in mariene overgangsmilieus, maar ik heb dit onderzoek wegens verhuizing helaas moeten onderbreken. Het verheugt mij, dat Visser de mogelijkheden voor een dergelijk gericht onderzoek op Texel wél heeft en getuige C.B. 120 op zeer verdienstelijke wijze benut. Visser wekt in "Texel aan het woord" enigszins de indruk of de tendens van mijn stukje uit april 1963 was te bewijzen, dat de molluskenrijkdom van Terschelling, die van Texel tenminste evenaart, een soort Europacup-rivaliteit dus, waarbij ik als buitenspel-doelpunten enige "zoutwaterklanten" binnensmokkelde. Mijn werkelijke bedoeling was echter een antwoord te vinden op de vragen, die Van Benthem Jutting zich stelde in Basteria 20, p. 59, waar zij de fauna van beide eilanden vergelijkt. Mijn bevindingen wezen uit, dat de overeenkomst in de molluskenfauna van beide eilanden groter was dan in 1956 kon worden aangetoond. Ik acht dit een belangrijke conclusie voor het verspreidingsonderzoek van mollusken: in vergelijkbare biotopen zal onder vergelijkbare (micro)klimatologische omstandigheden een bij benadering overeenkomstige molluskenfauna optreden.

In dit verband is het nog interessant, dat van de door Visser genoemde zes nieuwe soorten voor Texel, twee al tot de Terschellingse fauna behoorden (Arion intermedius en Deroceas laeve). In juni 1964 werd bovendien Arion subfuscus in een bosrand te Formerum gevonden. Van Planorbarius corneus zijn sinds 1953 uit het gebied van de Kroonpolders 4 vondsten bekend; daar het hier slechts lege huisjes betrof werd deze soort echter niet in mijn lijst opgenomen. In dit opzicht deel ik de mening van Visser, dat men een soort pas tot de fauna mag rekenen als zij levend in een gebied voorkomt (en daar niet incidenteel, maar blijvend gevestigd is, wanneer het biotoop geschikt blijft).

Samengevat dus: De vergelijkende studie van Van Benthem Jutting betreffende de mollusken van de Waddeneilanden is wel degelijk zinvol.

Bij levende organismen is het onmogelijk ze als groep onder te brengen in een begrensde milieu, zoals getallen in de kolommen van een boekhouding, omdat er soorten zijn, die voor ons idee in verschillende milieus voorkomen (maar oecologisch gezien behoeven dit geen "verschillende" milieus te zijn !)

Tot slot nog een opmerking over Catinella arenaria. Deze soort was in 1956 en zelfs nog in 1951 bij honderden op Terschelling te vinden. Haar biotoop op de eilanden: vochtige, vaak enigszins zilte pioniersvegetaties van duinpannen en -vlakten, is echter niet alleen zeer kwetsbaar, maar bovendien, vegetatiekundig gezien, aan snelle verandering onderhevig. Dit verklaart hoe deze soort van het ene jaar op het andere uit een bepaald terrein volkomen kan verdwijnen.